

השבוע בגליון

♦ בעיית רחוב היהודים בפרנקפורט

♦ שתי שורות הבתים של רחוב היהודים

♦ צינור מי השופכין שחיבר בין כל הבתים

♦ חנוטי מצרים למכירה

♦ עוף שצומח מן העץ!

♦ להפריד בין המחזורים ולחבר את המופרדים

♦ בציעת פת המוציא באופן שכל הכזר יגרר אחר הפרוסה

♦ סגולות לאוכל מן החנוטים

♦ האם החנוט מטמא

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

המלך

לא היה איש מתאים ממנו לתפקיד.
מהלך היה ברחוב של עיר בצעדים מדודים ושקולים, כאומד בפסיעותיו את מידותיה של המדרכה. גוון זקוף וראשו אינו נע, עד שנדמה היה כאילו הוא עומד במקומו והאדמה נעה תחתיו. קפלים חדים חצו את מכנסיו מחגורתו ועד לנעליו, ובעת שהניף את רגליו, היו הללו חותכות באוויר, כמעט בשריקה. צווארונם היה עשוי כקשת עגולה שהתהדקה על גרונו, וחליפתו נחה עליו, לא נעה ולא זעה.

באותו בוקר הוא חלף דרך הילוכו תחת חלון ביתו של אחד מיועציו של המלך, בלא לדעת כי בו ברגע נועץ בו הלה את מבטיו ומזימה מוזרה מכה שורשים במוחו הפורה. היועץ החליט לעקוב אחריו מספר ימים, והיה אם יצליח במשימתו, אזי יסיר מעליו את עולו של אדונו אשר הציק לו תקופה ארוכה כי ימצא לו מחליף כן, לא פחות ולא יותר.

הממלכה השתרעה על פני מרחבים אדירים. נתיניו של המלך היו מפוזרים במחוזות שונים במרחבי

דף קכד/ב כל המטמאין באהל

בעיית רחוב היהודים בפרנקפורט

סוגייתנו עוסקת מספר פעמים בדיני טומאת המת הנמצא באהל, ובמאמר הבא נתוודע למחלוקת חשובה ויסודית בין הפוסקים, לגבי הלכות טומאה באוהל.

טומאת מת: מכל דיני הטומאה והטהרה, טומאת מת היא כמעט היחידה הנוגעת בזמנינו, משום שכהנים אסורים להטמא למת אף בזמן הזה. אחת הבעיות הבולטות המתעוררות בנושא זה, היא "טומאת אוהל", אשר על ידה הכהן נטמא גם אם אינו נוגע במת כלל.

טומאת אהל תיתכן בשלושה אופנים. א. כאשר האדם מאהיל על המת. כלומר, שוחה מעליו ומאהיל עליו. ב. כאשר המת מאהיל על האדם. ג. כאשר המת והאדם נמצאים תחת גג אחד המאהיל על שניהם.

כדי להטמאות בטומאת אוהל באופן השלישי, אין צורך בכך שהמת והאדם הנטמא יהיו יחדיו באותו חדר, אלא, אם יש שני חדרים בבית וקיים פתח ביניהם, נטמא הכהן השוהה בחדר האחד מפני המת השוהה בחדר השני. טומאת המת, אף יכולה לעבור מקומה לקומה, דרך חדרי מדרגות, פירי מעליות, כל עוד היא לא נתקלה במבוי סתום.

בעל ה"פני יהושע" מספר בפרטורט (שו"ת "פני יהושע" סימן י', והובא גם בסוף "פני יהושע" כתובות מהדורת תנועת בני תורה ועוד) על בעיה מפתיעה שהוצגה בפניו בבואו לכהן פאר כרבה של העיר פרנקפורט שבגרמניה, ולפניהם, קוראים יקרים, מוצגת הבעיה לפרטיה, על צדדיה, משום שניתן לרכוש ידע רב וחשוב בהלכות טומאה על ידי מעשה זה.

שתי שורות הבתים של רחוב היהודים: באותן שנים, היהודים התגוררו בשתי שורות של בתים שנמתחו לשני צידיו של רחוב היהודים. והנה, פעם אחת, בעת שהילך בעל "פני יהושע"

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת

מרת **איטה רבקה סקורניק** ע"ה ב"ר יעקב ז"ל

נלב"ע כ"ב באלול תשל"ט **תנצב"ה**

הונצחה ע"י ידידנו פרופ' הר"ר **יהודה גבריאל סקורניק** ומשפ' שיחי - ת"א

זעילוי נשמת

ר' **יחזקאל מונדרר** ז"ל

בן אברהם ז"ל

נלב"ע כ"ב באלול תשנ"ג

תנצב"ה

זעילוי נשמת

הר"ר **יעקב דב איזלר** ז"ל

ב"ר נחום אורי ז"ל

נלב"ע ביום ט' אלול תש"נ

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

הר"ר **ישראל טמבור** ז"ל

ב"ר נחום אריה ז"ל

נלב"ע ביום ח' אלול תשס"א

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת

הר"ר **יוסף גלדצהלר** ז"ל ב"ר יהודה לייב

ז"ל נלב"ע י"ט באלול תשל"ד **תנצב"ה**

הונצח ע"י בנו הר"ר **לוסיאן גלדצהלר** ומשפחתו שיחיו

ברחוב היהודי, חילו את פניו "נכבדי הכהונה ומלומדים" ושחו בפניו, כי במשך שנים רבות סבלו כהני הקהילה מכך שהיה עליהם לעקור מביתם עם פטירת אחד מדרי אחת השורות. אירע גם, כי הוכנה סעודת חתונה אצל משפחת כהנים, ובעוד הציבור מתכונן לאכילה, נפטר תינוק קטן באחד הבתים ובליט ברירה כמעט שטערו את הסעודה בחצר, עד אשר חילו את פניו של אביו של התינוק שיוציאו אל החצר, שם, תחת כיפת הרקיע, אין אוהל מעליו ואין הטומאה יכולה לעבור לכל הבתים.

צינור מי השופכין שחיבר בין כל הבתים: ה"פני יהושע" התפלא על הדבר, שכן, לא היה כל חיבור נראה לעין בין שתי השורות, אשר דרכו הטומאה תעבור, והוא לא הבין מדוע ראו חברי הקהילה להחמיר על עצמם בדבר שאין בו צורך. לשאלתו, נענה, כי בכל בית קיים פתח לצינור ניקוז מי השופכין, המחבר בין כל הבתים, ולפיכך הכהנים יצאו במהירות מן הבתים בשעה שהיה מת מונח באחת השורות, שכן, הטומאה עברה משורה לשורה על ידי פתחי הניקוז.

ה"פני יהושע", הוא הפוסק הראשון אשר דן בשאלה מעין זו שהתעוררה בשל התפתחות הצנרת העירונית, ובעקבותיו דנו בדבר בעל "ישועות יעקב" זצ"ל (או"ח סימן שמ"ג), שהודה לדברי ה"פני יהושע", וה"חתם סופר" זצ"ל (שו"ת, יו"ד סימן ש"מ), אשר חלק עליהם בתוקף, כאשר מחלוקתם מתמקדת בהגדרת הלכה חשובה בהלכות טומאה.

הכל יודעים, כי השוהה בבית אחד עם מת יהודי, נטמא. ברם, אם המת נמצא בחדר שדלתו סגורה, הטומאה אינה עוברת לשאר חדרי הבית. אולם, במקרה שבקיר החדר שבו המת שוהה, קיים פתח ברוחב טפח (עיין רמב"ם הל' טומאת מת פ"ד הל' א'), המחבר בין החדר לבין שאר חדרי הבית, הטומאה עוברת לכל הבית. הלכה זו מוסכמת על הכל.

פני יהושע - הנמצא במקומו של המת, נטמא: ה"פני יהושע" קבע, כי כדי לקבל טומאה, יש לשהות באהל [כינוי למקום מקורה] אחד עם המת. מעתה, כאשר אדם שוהה בבית אחד עם המת, ויש חציצה ביניהם, הוא אינו נטמא. אם החציצה הוסרה - נפער חור בגודל טפח - הוא שב ונמצא עם המת באותו בית, והוא נטמא. כלומר, החור אינו מעתיק את הטומאה למקומות שאליהם לא היתה יכולה להגיע, אלא הוא גורם להסרת המחיצה אשר עד עתה מנעה מן הטומאה להתפשט בכל הבית. משכך, ברור מאלינו, כי צינור השופכין אינו מסוגל להעביר את הטומאה לבית אחר, למקום אחר, שהרי כלל ברזל חרטנו בהלכות טומאה: על הנטמא ועל המטמא לשהות תחת גג אחד! והלא אין גג המאחד בין שתי שורות הבתים.

חת"ס סופר - הטומאה עוברת גם למקום אחר: אולם, ה"חתם סופר" זצ"ל חולק וסובר, כי יפה כוחה של הפירצה כדי 'להעתיק' את הטומאה למקומות נוספים, גם לאלו שהמת עצמו אינו נמצא בהם כלל. הלכה היא בהלכות טומאה, ללא סברה או הגיון, אומר ה"חתם סופר" - הטומאה עוברת וגולשת דרך כל פתח אפשרי, עד שהיא מגיעה למקום שאינו מקורה, והיא חדלה מלעבור. לפיכך, לדעתו, יפה כוחו של צינור השופכין כדי להעביר את הטומאה לשורת הבתים השניה, אף שהיא נחשבת מקום אחר, מה בכך, לעולם הטומאה עוברת דרך פתחים שקוטרם טפח (ראוי לציין שקיימת נפק"מ נוספת בחקירה זו. עיין חידושי רבי שמואל עמ"ס ב"ב סימן ט"ז אות ד', ועיין ספר "טעם ודעת" להגר"י פישוהף שליט"א, על הרמב"ם הל' טו"מ פרק י"ד הל' א', ופ"כ הל' ז', ועיין שם שאפשר לבאר דעת החת"ס באופן נוסף). להלכה נקטו רוב האחרונים כדעת ה"חתם סופר", (עיין שם ס"ק ס"ה).

דף קכ"ב/מלא תרודו רקב

חנוטי מצרים למכירה

ביום שני, ו' טבת ה'תרמ"ו, עסק בעל ה"חשק שלמה" זצ"ל, מפוסקי וילנא לפני כמאה שנים, בעריכה לדפוס של חידושי המצורפים לש"ס הוילנאי המהודר. באותו יום הגיעתו השמועה, על פטירת רבי מתתיהו שטראשון, בנו של הרש"ש, ולכבוד ידידו הנפטר הוא צירף לחידושו תמיהה רבתי שהנפטר עמד עליה בחייו, והוא, בעל ה"חשק שלמה", מנסה ליישבה (נדפס בסוף הש"ס חלק שלמה" על סדר טהרות).

סגולות לאוכל מן החנוטים: לפני למעלה משלש מאות שנה, עסקו רבני מצרים ופוסקים נוספים במעמדם ההלכתי של החנוטים. למקרא תשובות הפוסקים מן התקופה ההיא מתברר, כי שאלה זו היתה אקטואלית ביותר, נוכח ההתעניינות הרבה שהציבור גילה בחנוטים אשר הוצאו מקבריהם והוצעו למכירה לכל המרבה במחיר. מסתבר, כי שמועות שונות, שנפוצו בין ההמון, בדבר סגולות מופלאות הצפויות ל... אוכל מן החנוטים, הקפיצו את מחירם.

האם החנוט מטמא: מכלול בעיות הלכתיות נכרכו סביב מנהג מוזר זה, ואנו נעסוק בשאלה אחת מתוכן: האם הגופה החנוטה מטמאת, כאשר ההשלכה המעשית היא, אם כהנים ממולחים שסחרו בחנוטים, רשאים למשש את ה'סחורה', שהרי כהנים אסורים להטמא למת, גם נכרי, אשר מטמאם בנוגעם בו או בנושאים אותו [מת יהודי מטמא גם את השוהה באהל המת, ולגבי מת נכרי נחלק הדעות].

אצרו, והוא נלאה מלנדוד במרחבי הממלכה העצומה. נפשו חשקה בתענוגות החיים שארמון המלוכה הציע בפניו. הטקסים, קבלות הפנים, נשפי הצדקה וההשתתפות באירועים שונים היו לו לזרז. מה גם שתושביו היו מקובצים בכפרים קטנים, אי פה אי שם, והוא איבד כל עניין בביקור בעיירות הנידחות הללו, אשר שנה תמימה בטרם באו החלו להתכונן לקראת בואו, וכאשר היה מפסיע בשערי עיירתם, היו הנכבדים מכרכרים סביבו ומייגיעים את מוחו בדברים שיש בהם כדי לייגע מוחו של אדם נעדר רצון להאזין לבעיות זוטות של אחרים.

יש למצוא מחליף: הוא אינו צריך להיות דומה לי, הפטיר המלך. השאירו לי את הטקסים הרשמיים, והוא, שיבקר באותם כפרים נידחים, אשר מעולם לא ראו את פני הסיעה אותו בכרכרתי, רתמו לפניו את סוסי המלוכה, הלבשוהו בכתר מלכות, ופטרנו מעולה של מטלה טרחנית זו. נמנו היועצים ביניהם וגמרו כי עליהם לאתר אדם בעל חזות רצינית, שהילוכו אומר כבוד, אך החכמה והתבונה אינם נמנים על תכונותיו הבולטות. מטבע הדברים, לא אבו הללו להכניס אדם פקח אל חברת אנשי החצר, מה עוד שהלה יתחפש למלך בכל יום ויום.

ימים: מספר עקב היועץ אחר מידענו, בירר אודותיו את שביר, וידא בדרכים משלו כי יקפחוהו של מידענו אינה עולה על שנינותו, ושתייה גם יחד אינן עולות על חכמתו הדלה. הוא ידע כי לא תהיה כל בעיה לשכנעו להתפרנס בדרך מעניינת זו. שלשה דברים ביקש המלך החדש לדעת: האם עליו לדבר, מה משכורתו ומתי מסתיים יום העבודה. כאשר באו לקראתו והתחייבו בפניו כי לעולם לא יידרש לנאום בפני קהל, משכורתו תהא נאה ובכל יום יסיים את עבודתו בשעה ארבע, הסכים בלא להרהר.

שנה: תמימה חלפה והמלך הוותיק החל ליהנות מהמנועי החיים. המלך החדש התרוצץ בכל יום בכרכרתו של המלך. כפרים מטים ליפול זכו לביקור ממלכתי, ישישים עמדו עם דמעות בעיניהם לצפות במלך האהוב, אינם מאמינים שזכו ליום נשגב שכזה, ונכבדים נשאוהו על כפיים, הללוהו ושבחואו.

והוא: יושב על כסאו הרם והנישא, שהיטלטל עמו לכל מקום, ושותק. את עבודתו עשה נאמנה, כפי שהבטיח. תדיר נשא את מבטו מעל ראשי הקהל, כמביט על כולם כחדש ואינו מתבונן באף אחד. ממלכתו: מידי פתח הניף את שתי ידי מתוך הגלימה, הרימן באוויר והחזירן לחיקו כעבור שניות ארוכות, ולמראה אותו וסימן מיועצים מיוחדים אשר נילו ואלי, לחץ את ידיהם של מכובדים שונים.

המשכורת: זרמה, הוא היה מרוצה, היועצים היו מרוצים, המלך היה מרוצה, העם היה מרוצה, לא יכול היה להיות יותר טוב. כולם היו מרוצים. עד שיום אחד.

יום: אחד הובל המלך החדש לטקס שתוכנן מראש בקפידה במרכז העיר, אך התנהל ברשלנות. מארגני האירוע לא השכילו להגביל את זמן הדיבור של הנואמים, ומשנתנה רשות לנאום לנאום, אינו מבחין בין שעה לשעתיים. המלך החדש התנהג כמצופה ממנו עד... השעה ארבע. בהשמיע שיעון העיר את הצלילים המבשרים על סיום יום העבודה, התרומם המלך מכסאו, ובטרם היה סיפק בידי מי מבין היועצים הרבים להגיב, פשט באחת את הגלימה המבריקה, הסיר את כתר המלכות מעל ראשו, יישר את קפלי מכנסיו והחל עוזב את האירוע.

תם: הטקס.

מהומה: רבתי התחוללה בקרב הנאספים. אנשים צרו עליו והתגודדו סביבו בחמת זעם. שנה שלמה מסיידים את הרחוב הראשי, שותלים עצים ופרחים. מהבוקר התקשטו, סגרו את חנויות, ניקו את הבתים לכבודו של המלך, ועתה זה נגלה להם כאדם מן השורה.

הוא: לא הבין מה רוצים ממנו, ולראשונה בחייו פצה את פיו בפני קהל. מלך מה עושה הוא, שאל בתמימות. בא בין הציבור, מעניק להם יחס של כבוד, מכבד אותם בנוכחותו, ומאזין לצורתיים. כלום לא כן עשיתי, הכי לא באתי ביניכם, כלום לא כיבדתיכם והאזנתי לתלאותיכם? אמת! בשעה ארבע אני מסיים את מלאכתי, אך עד לרגע זה מלאתי את כל משאלותיכם, הלא כן?

קול צייצני של ילד קטן הצליח להסביר לו את שלא עלה בידי המבוגרים להבהיר לו: מלך הוא מלך רק אם הוא תמיד מלך!

★ ★ ★

יהודים הם בני מלכים, ובהנהגת חייהם על פי אורחות התורה הם ראויים לתואר מלוכה זה. אבל דבר אחד צריך לזכור, מלך הוא מלך רק אם תמיד הוא מלך.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף קכב/א גזירה שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחין

מה ירתיע את האדם?

נאמר בגמרתנו: "דבר תורה עור אדם טהור, ומה טעם אמרו טמא, גזירה שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחין".

בוא וראה עומק הבנת חז"ל בכוחות הנפש של האדם. אף אם הגיע לדיוטה התחתונה והוא עושה שטיחים מעורות הוריו, מכל מקום, אף השפל הלזה, אם על ידי כך יטמא בטומאה קלה דרבנן, כבר הוא פורש ממעשהו המביש... ("מאורה של תורה" ויקרא יא/ב בשם דברי אליעזר).

דף קכב/א קרקפלו [עור ראשון] של ר' ישמעאל

כיצד נטמא רבי ישמעאל לרשב"ג

לכאורה, כותב האדמו"ר ממונקטש זצ"ל, פלא הוא, כיצד נטמא רבי ישמעאל כהן גדול לחברו רבן שמעון בן גמליאל, שכאמור בפיוטי עשרת הרוגי מלכות נטל את ראשו וקונו עליו.

אולם אין כאן קושיה כלל. ראשית, לנשיא מיטמאין הכל (ראה שו"ע יו"ד סי' שע"ד סעי' י"א). שנית, יש להניח, שהם נהרגו על ידי הקיסר באיזשהו בית ולא על פני השדה. מכיון שכך כבר נטמא באהל ולא הוסיף טומאה על טומאתו במגע בראש המת!... (קונטרס על הצדיקים עמ' כ"ח).

דף קכב/א ליגיון העובר ממקום למקום ונכנס לבית הבית טמא

כיצד נטמאו השמנים בימי

החשמונאים?

גמרתנו אומרת, כי חיל צבא נוכרי העובר ממקום למקום ונכנס לבית, הבית טמא, מפני שהם נהגו לשאת עמם במלחמה עור של ראש אדם מת, לצורך כישוף.

אמר הגר"א בורדיאנסקי זצ"ל:

מגמרא זו למדנו ביאור בפיוט "מעוז צור": "יונים נקבצו עלי, אזי בימי חשמונאים ופרצו חומות מגדלי וטמאו כל השמנים".

כיצד טימאו את השמנים? כיון שנקבצו ובאו לגיונות לגיונות, הרי היו עמם קרקפלין, עורות אדם, וטמאו את השמנים בטומאת אוהל... ("בנין אפרים").

דף קכב/ב כהנים זריזים הן

זריזות לכועס

אמר פעם הגאון רבי שמחה קפלן זצ"ל, רבה של צפת: הבריות סבורות שהכהנים רגזנים במיוחד. טועות הן; הכל רגזנים, אלא שהכהנים שהם זריזים **ממהרים** לכעוס... ("שמחת התורה").

דף קכב/ב כהנים זריזים הן

מהי זריזות

נתבקש הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, על ידי אחד ממכיריו, לעשות עמו טובה - ולא עשאה מסיבות שונות.

ה"משנה למלך" התבקש לחוות את דעתו בנידון ה'מומיה'; כפי שהוא מכנה אותה, ותחילה הוא מתאר כי "אין בה בשר כלל אלא עצמות ועור החופה אותם, הם יבשים מאד לא נשאר בהם לחלוחית של בשר כלל. אומנם, בשר מת יבש, שאם יגעו בו ייפרך ויתפורר כקמח, להלכה אינו מטמא (עיין נדה נה/א, רמב"ם הל' טומאת מת פ"ג הל' י'), מכל מקום", ממשיך ה"משנה למלך", "ושאלתי אם עצמות אלו נפרכים מאליהם או לא, ואמרו לי שאינם נפרכים ובקושי הם משתברים". מעתה, הוא קבע, הרי הן מטמאות במגע ובמשא, שכן, המומיה אינה נחשבת כבשר יבש משום שאינה נשברת ונפרכת.

רבי מתתיהו שטראשון נזעק ותמה, מה צורך ראה ה"משנה למלך" להוכיח בסברות ולדון אם החנוט נחשב בשר יבש אם לאו, הרי מקרא מלא הוא, שנושאי ארונו של יוסף נטמאו בטומאת מת, ולפיכך עשו פסח שני, והלא יוסף חנוט היה! הרי לנו, כי גם החנוט מטמא טומאת מת? חריפה היא הקושיה וקשה.

לאחר שה"חשק שלמה" מביא את קושיית ידידו הנפטר, הוא מיישב אותה בנעימות באופן הבא. למדנו בסוגייתנו, כי רקב המת, היינו: מת שהרקב, מטמא "מלא תרוד" - מלא חופניים. כלומר, מת רגיל מטמא בשיעור כזית. גם אם לפנינו חתיכה מן המת בשיעור כזית בלבד, היא מטמאת. אך אם המת נרקב, יש צורך בשיעור "מלא תרוד" [מלבד יתר התנאים הנדרשים לטומאת רקב, עיין רמב"ם פ"ג הל' ד']. רבי עובדיה מברטנורה (משנה נדה פ"ז משנה א') מוסיף על כך, כי גם בשר יבש מטמא בשיעור מלא תרוד, שהרי אינו גרוע מרקב. שכן, אמנם בשר יבש אינו מטמא בשיעור כזית, אך הכל מבינים כי אינו גרוע מן הרקב, ולפיכך ברור, כי גם בשר יבש הניפרך מטמא בשיעור תרוד.

מעתה, ניתן להבין מדוע ה"משנה למלך" התאמץ להוכיח שחנוט אינו נחשב בשר יבש. שכן, אם אמנם חנוט נחשב בשר יבש, הרי שהיה מטמא רק משיעור מלא תרוד ואילו חנוט בשיעור כזית לא היה מטמא. מה הועילה לנו, איפוא, ההוכחה מיוסף, הלא על חנוט שכזה אין להסתפק כלל, שכן, הכל יודעים שבשר יבש מטמא בשיעור תרוד. לא דן ה"משנה למלך" אלא בחנוט ששיעורו כזית בלבד, ולפיכך היה עליו להוכיח שהוא אינו נחשב בשר יבש, והוא מטמא... [ועיין שם ביאורים נוספים].

דף קכו/ב עכבר שחציו בשר וחציו אדמה

עוף שצומח מן העץ?

"עכבר שחציו בשר וחציו אדמה". יש דבר כזה.

במשנתנו נאמר, כי קיים סוג עכברים שאינו מתרבה כדרך העולם, אלא מתפתח מן העפר! סוגייתנו מתייחסת להגדרתו ההלכתית של עכבר שכזה אשר מת בעודו באמצע ברייתו, חצי בשר חצי אדמה. שהרי, מאכל שנגע בשרץ מת - נטמא, ויש לדעת, מה דינו של מאכל שנגע בחלק העכבר שעדיין עשוי עפר.

כדי להסיר ספק מלב המפקפקים בקיומה של בריה זו, כותב הרמב"ם בפירושו למשנה: "והוא ענין מפורסם מאד, אין מספר לרוב המגידים לי שראו זה". שנים רבות אחר כך, נאלץ גם ה"תפארת ישראל" (בועז אות ב'), להדוף את טענות המפקפקים בנאמר בגמרא, תוך הסתייעות ב'לינק', מן המפורסמים שבחכמי אומות העולם בארץ אשכנז, אשר העיד בספרו "אורוועלט", על קיומו של עכבר כזה.

בעקבות הנידון בגמרתנו על טיבה של בריה נדירה זו, המרדכי (סימן תשל"ה) מתייחס בספרו לבריה נוספת המופיעה יש מאין. הוא מספר על זן מסויים של עופות, אשר גדל מן האילנות!!! ונותר מחובר בחרטומו לאילן, עד שהוא מתנתק מן האילן, נופל למים ומתחיל את חייו (ראה "דרכי תשובה" סימן פ"ד אות ק"ע). עוף זה הוא בעל סימני טהרה, ונחלקו הדעות כיצד להתייחס אליו. כעוף רגיל שמותר לאוכלו אך יש לשוחטו, או כשרץ האסור באכילה, או כפרי שאינו זקוק לשחיטה ואינו מוגדר כלל בעל חיים, שהרי צמח מן העץ.

המרדכי כותב, כי אביו מסר לו בשם רבינו תם, כי מסוגייתנו מוכח שעוף זה בוודאי אינו נחשב כגידולי האילן אלא כבעל חיים, שהרי בגמרתנו מבואר, שהעכבר, הגדל מן הקרקע, מטמא מאכלים לאחר שהפך לבשר ומת. לו היה גידולי קרקע, לא היה מטמא. מעניין, כי רבי יוסף קארו מצא לנכון להקדיש סעיף ב"שולחן ערוך" (יו"ד סימן פ"ד סעיף ט"ו) להלכה זו: "מיני עופות הגדילים באילן ותלויים באילן בחרטומיהן, אסורים משום שרץ השורץ על הארץ".

בריאת העולם, יש מאין: בעל התוספות יום טוב מציין, כי קיומן של בריות אלו יש בו כדי לסתום את פיותיהם של "מאמיני הקדמות", שהעולם הוא קדמון, קיים מאז ומקדם, משום שאינם מאמינים שתיתכן בריאה יש מאין, ומתקשים להבין את הנאמר בתורה הקדושה (בראשית א/כד) "תוצא הארץ נפש חיה", שהבהמות והחיות נבראו מן האדמה. והנה, לפנינו מציאות של בריאת חיים מן העפר, יש מאין, כדוגמת מעשה בראשית.

דף קכ"ז/ב אוכל שנפרס ומעורה במקצת ... אם אווז בקטן וגדול עולה עמו

להפריד בין המחוברים ולחבר את המופרדים

בסוגייתנו אנו למדים, כי ייתכן מקרה שאדם טמא יגע במאכל, אך חלק מן המאכל בלבד יטמא, ולא כולו. המדובר הוא על גוש בשר שנפרס לשניים, כמעט, לא לגמרי, ועדיין נותרה שכבה דקה שלא נפרסה, המחברת בין שני החלקים. האם יש להתייחס אליהם כאל שני מאכלים נפרדים, או כאל מאכל אחד. הגמרא קובעת, כי אם כאשר יטלו את החלק הקטן יותר, החלק הגדול יגרר אחריו, הרי הם נחשבים כמאכל אחד, וטמא הנוגע בחלק אחד מטמא את שני החלקים. אך אם בנטילת החלק הקטן הוא ייתלש מן הגדול וינתק הימנו, הרי לפנינו שני מאכלים נפרדים, שנגיעת הטמא באחד מהם, אינה מחילה טומאה על החלק השני.

בציעת פת המוציא באופן שכל הכר יגרר אחר הפרוסה: כוחה של הלכה זו יפה בכל חלקי התורה ולא בהלכות טומאה בלבד. הנה, כאשר יהודי עומד לסעוד את לבו בלחם, מצווה עליו לברך ברכת המוציא על ככר שלם שאינו חתוך, אם ישנו ברשותו. ברם, טרם הברכה ראוי לכתחילה, לחתוך מעט בכיכר, כדי לצמצם ככל האפשר את זמן החיתוך שלאחר הברכה. "שולחן ערוך" (או"ח סימן קס"ד סעיף א') מדגיש: "וצריך לחתוך מעט, שאם יאחוז בפרוסה יעלה שאר ככר עמו" [בשבת אין נוהגים כן, עיין שם רמ"א ומ"ב ס"ק י'].

בצק הנוגע בבצק אחר, נחשב בצק אחד: הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל ("קהילות יעקב" טהרות סימן ע"ב) למד סוגייה זו והוא תמה עד למאד, מאחר שבהלכות אחרות, חכמים הורו בבירור, כי גם שני חלקים נפרדים נחשבים כמאכל אחד. במה דברים אמורים? כידוע, מצוות עשה מן התורה להפריש תרומה מעיסה שעשויה מאחד מחמשת מיני דגן ולתתה לכהן. תרומה זו ידועה כמצוות 'חלה'. עיסה שגודלה אינה כשיעור ארבעים ושלש ביצים וחמישית הביצה, אינה חייבת ב'חלה'. והנה, למרבה הפליאה, שתי עיסות קטנות שהונחו זו לצד זו, והן נוגעות מעט זו בזו, כך שאם תנטל אחת מהן היא 'תנשוך' מעט בחברתה ותיטול מבצקה, הרי הן נחשבות כעיסה אחת - ואם יש בשתייהן גם יחד כדי שיעור, יש להפריש מהן תרומה ("שולחן ערוך" יו"ד סימן שכ"ה סעיף א'). הרי לנו, כי גם חיבור רופף וקלוש, מאחד בין מאכלים.

שני מאכלים הנתונים בקדרת מים, נחשבים מאכל אחד: כמו כן, בגמרא שלמדנו זה לא מכבר (מנחות כד/א) נאמר, כי שני מאכלים הנתונים בקדרה ובה מים, נחשבים כמאכל אחד מפני שהמים מחברים ביניהם! כיצד ניתן להלום הלכות אלו, עם האמור בגמרתנו.

ובכן, כדי לנסות ולהפריד בין הדבקים, עלינו לאתר הבדל מהותי בין המקרים, כזה אשר יניח את הדעת ויעניק הסבר הגיוני לפיצול שלפנינו. בעל ה"קהילות יעקב" זצ"ל מצא חילוק זה והוא מניפו על נס בזהירות רבה. חתיכת הבשר המדוברת בסוגייתנו, שנפרסה כמעט לחלוטין, היתה לפני כן גוש אחד. כמו כן, הלחם שבו עוסק ה"שולחן ערוך" לגבי ברכת המוציא, הוא גוש אחד. לעומת זאת, שתי העיסות שהונחו זו לצד זו, מעולם לא היו גוש אחד, וכמו כן, שני המאכלים הצפים בקדרת המים, נוצרו מלכתחילה כשני מאכלים נפרדים.

מעתה, אומר בעל ה"קהילות יעקב", יתכן כי **גרוע חיבורו של השלם שנחתך, מזה שלא היה מחובר מעולם!** כאשר לפנינו שני גושים נפרדים, די בחיבור רופף, שהוגדר בידי חכמים, כדי להחשיבם כמאכל אחד. ברם, כאשר ניטל גוש אחד ונפרס, בוצעה בו פעולת הפרדה, מעשה חלוקה לשני חלקים, ולפיכך יש צורך בחיבור הדוק יותר, כדי להחשיבם כמאכל אחד, אשר בכוחו להתעלם מפעולת החיתוך המהווה משקל נגד לחיבור ביניהם.

הוא מסכם את דבריו, כי חילוק זה הוא חידוש גדול ועדיין יש לעיין בדבר [ועיין שם שבדין חיבור לטומאה ע"י קדרה ובה מים, י"ל שהוא מדרבנן. ולגבי צירוף עיסות לחלה העירו בבית מדרשנו, כי דין זה שונה, כפי שמצאנו שיש בו דין צירוף סל, ואין הלכה שיהיה מאכל אחד].

- **עצלן** אתה, הטיח בו הלה.
- **טעות** בידך, השיב לו רבי חיים. סבור אתה שזריזות פירושה תמיד לעשות, ולא היא. 'כהנים זריזים הן אמרו חז"ל; אולם יש ומשפט זה מופיע במשמעות של זהירות שלא לטמא (ראה ביצה יח/א) - הנה לעיתים הזריזות היא לא לעשות... ('מח ולב').

דף קכ"ז/ב עכבר שחציו בשר וחציו אדמה

רמש האדמה - מיהו?

בגמרתנו מבואר, כי קיים עכבר שחציו בשר וחציו אדמה, והוא נוצר מן האדמה, שלא על ידי פריה ורבייה.

מעניין, כי בתורה אנו מוצאים שינוי לשון בין חיה לרמש - "את חית הארץ ואת רמש האדמה" (בראשית א/כה). רמש יש כאן, כי יש רמש שגופו עשוי מאדמה ("טעמא דקרא", בראשית).

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה': לומדים כמה דקות חזקים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד < 3029 * עכשיו >

חודש ראשון התנסות חינם

בספריה העמיתית

כלל ישראל מתאחד עם יצירת המופת החדשה מבית מאורות:

קטע יומי מהזוהר הקדוש עם ביאור ייחודי ותובנות מאירות לחיים

בתוספת משנה והלכה יומית

ורגל בלבנו מסתובבים מדי יום בהיכלו של רשב"י וזוכים לחיים מאירים

ר"א א"ד

התנא האלוהי רשב"י קורא לך: תאזין!

גדולי הדורות גילו כי הזוהר הקדוש משתמש בלשון 'תאזין', כי בלימוד מוסרי הזוהר מתגלה האור וזוכים לחיות בנועם ה' עין בעין

חודש ראשון חינם להצטרפות *3764 חייג עכשיו

מבצע השקה לחצות חדרים חדשים מדי שבוע 29.90

